

To nejdůležitější

Co je důležitější: studovat kmenové buňky nebo úzkosti budoucích sester? Zkoumat vědomí neurofyziologickými metodami nebo s pomocí buddhistické tradice? Má smysl se zabývat marihuánou, která je na seznamu zakázaných drog? Ještě nedávno jsme my, lidé, věřili, že je možné náš svět utřídit do kategorií a jiných pojmů a že takto utříděný svět bude přehledný a ovladatelný. Bude jasné, co máme a co nemáme dělat a jediný problém morálky a politiky pak bude přesvědčit lidi, aby dělali to, co mají, a nedělali to, co dělat nemají. Žel, naděje moderního člověka se nenaplnily. Třídění a usilovné studium věcí do hloubky i do šířky sice přineslo mnoho dobrého, ale vytoužená přehlednost a ovladatelnost světa se z našeho úsilí nevynořila. My, lidé, jsme vytvořili svět tak mnohotvárný, že se vzpírá každému pokusu o jeho definitivní zkategorizování. Ostatně již ze školy víme o sporu mezi středověkými nominalisty a realisty, ale jen málokomu z nás se dostalo poučení, že nejde jen o umělý scholastický problém středověku. Jde o velmi obtížnou otázku, která provází člověka od jeho prvních pokusů o popis světa. Již rané stoické filozofii můžeme z určitého hlediska rozumět jako „nominalistické“ reakci na kategorizaci provedenou předchozími velkými filozofy. Křesťanství obsahuje dialog mezi kategorizujícím teologickým a všezahrnujícím mystickým přístupem, a v nové době ožívá spor v etice, zda mravní principy pomáhají nebo překážejí v porozumění základním etickým problémům. Postmoderní filozofie je zásadním odmítnutím dosavadního, již zaběhnutého třídění a pojmového uchopení světa, a to v samém srdci „královny věd“, filozofie. Tento proud ve filozofii připravil půdu pro situaci dnešního člověka, který v podmínkách globalizace, tedy při neodvratitelném setkávání se a střetávání nejrozličnějších kultur, přestává rozumět svému světu v tradičních kategoriích a nemá vypracované modely, které by nahradily ty již nepoužitelné, starší.

Tak jsme v novém tisíciletí vstoupili do světa, jehož detailům někdy rozumíme až do závratných hloubek, dohromady nám ale ty detaily nedávají obraz, ve kterém by bylo možné se pohybovat po vyšlapaných stezkách podle všemi uznávaných pravidel. Jsme v překerní situaci, ve které čím více víme, tím menší máme jistotu, že děláme správnou věc. Vyřešení jednoho problému ve vědě, ale i ve filozofii a v náboženství před nás postaví množství dalších, nevyřešených. S rostoucím poznáváním světa paradoxně roste i naše nejistota o něm. Pokročilá technika umožňuje snadno překonávat obrovské vzdálenosti, díky mobilním telefonům a díky internetu jsme v neustálém vzájemném spojení, díky médiím jsme informováni o událostech na celém světě. Z obecně lidského hlediska ale nelze říci, že bychom byli v té situaci sobě blíží. Nejen svět věcí, ale i svět lidí se rozpadl na jedince, kteří mají problém si vzájemně rozumět. A marně bychom dnes hledali model světa, který sdílí většina z nás. Někdo je věřící teista, jiný věřící ateista, mnozí mají svůj model postavený spíše na každodenních zdejších zkušenostech. Jsou lidé, kteří vycházejí z vědeckých poznatků, jiní věří na duchy a čarodějnice. Někteří lidé nevěří ničemu a reagují svými osvědčenými reakcemi podle aktuální situace.

Nehledejme proto vždycky ani v odborných časopisech jednotící hledisko, podle kterého porozumíme skladbě vydaného výtisku. Odborný časopis přináší informace: pro každého z nás některé více, jiné méně zajímavé. Může se nám to nelíbit, ale je na každém z nás, abychom si vybrali, co je pro nás významné a zařadili to do svého unikátního modelu světa. Ty své světy můžeme sdílet v diskusi, ale nenajdeme rozhodčího, který by řekl, který z nich je „ten správný“. Proto ani odborný časopis není rozhodčím v těch tématech, která předkládá, pouze je nabízí pro informaci a do případné debaty. Pojďme tedy otevřeně debatovat, třeba na stránkách našeho odborného časopisu. To je možná dnes to nejdůležitější.

Jiří Šimek (odpovědný redaktor)
simek@zsf.jcu.cz